

SUVREMENI OBRAZOVNI IZAZOVI U KONTEKSTU RAZVOJA DRUŠTVENO-EKONOMSKIH ODNOSA I PRIMJENE NOVIH TEHNOLOGIJA

Prof. dr Siniša Bilić, email: sbilic.mostar@gmail.com

Doc. dr Muamer Muminović, email: internacionalni.univerzitet@gmail.com

Internacionalni univerzitet Brčko Distrikt, M. Malića i I. Džindića bb, 76100 Brčko

Mr Ivana Hadžić, email: ivana.hadzic@gmail.com

American British Academy Oman

Sažetak: Trend globalizacije i liberalizacije tržišta čini primjenu suvremenih komunikacijskih sredstava dostupnijom, potrebu za njima naglašenijom. Dolazak proizvoda s novim tehnološkim dostignućima, te mogućnost naknadne primjene tehnologije kod postojećih proizvoda, potrebu razvoja znanja i vještina o prednostima i rizicima njihove primjene čini još značajnijom. Nove spoznaje i tehnološki napredak brzo potiskuju stečena školska znanja, posebno u oblasti digitalizacije, što ovaj proces čini još evidentnijim. Nepodudarnost tehnologija s prirodom ljudske vrste, pravni okvir koji kasni za potrebama društveno-ekonomskih odnosa, posebno uslijed razvoja proizvoda i usluga, obrazovni je izazov s potrebom stalnog usavršavanja. Proučavanje ovog problema potrebno je radi izjednačavanja razlika i usuglašavanja postupanja uslijed naglašenog prisutnog jaza među državama. U tom kontekstu, rad problematizira potrebe modernizacije obrazovanja kandidata za vozača, kroz postojeća zakonska rješenja i obrazovne programe, vezano uz složenost pravnog okvira, imovinsko pravnih odnosa sudionika u prometu i implementacije novih tehnologija. Obuka polaganja vozačkog ispita sudionika u cestovnom prometu traži više od formalno propisanog sistema, izučavanje suvremenih društvenih, pravnih, tehnoloških i sigurnosnih aspekata, te postaje izazov koji zahtijeva novi obrazovni pristup.

Ključne riječi: obrazovanje, autoškole, sigurnost, ishodi učenja

CONTEMPORARY EDUCATIONAL CHALLENGES IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC RELATIONS AND THE APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES

Abstract: The trend of globalization and market liberalization makes the use of modern communication tools more accessible, the need for them more pronounced. The arrival of products with new technological achievements and the possibility of subsequent technology utilization in existing products, the need to develop knowledge and skills on the benefits and risks of their application makes it even more significant. New knowledge and technological advances quickly suppress the acquired schooling, especially in the field of digitalisation, making this process even more evident. The inadequacy of technology with the nature of the human race, the legal framework lagging behind the needs of socio-economic relations, particularly through the development of products and services, is an educational challenge with the need for continuous improvement. The study of this problem is necessary to equalize the differences and harmonize the treatment due to the pronounced gap between jobs. In this context, the paper addresses the need to modernize the education of driver candidates, through existing legal solutions and educational programs, in relation to the complexity of the legal framework, the property rights of participants in traffic and the implementation of new technologies. The training of driving test participants in road traffic requires more than a formally prescribed system, studying contemporary social, legal, technological and security aspects, and becomes a challenge that requires a new educational approach.

Keywords: education, driving school, safety, learning outcomes

1. UVOD

Jedno od temeljnih ljudskih prava je pravno na učenje, koje se jamči Općom deklaracijom o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda. Milenijska deklaracija UN-a potvrđuje korelaciju siromaštva i sveukupnog razvoja s obrazovanjem, te definira globalni pristup obrazovanju, kako bi se omogućio održivi razvoj. Tehničko i stručno obrazovanje treba biti svima dostupno, na temelju sposobnosti. Obrazovane osobe izravno doprinose razvoju gospodarstva, te osiguravaju odgovarajuću upotrebu raspoloživih resursa. Stečena znanja brzo zastarijevaju, potisnuta novim spoznajama i tehnološkim napretkom.

Brze promjene stavljaju fokus na obrazovanje ljudskih potencijala, obrazovanje odraslih, posebno zaposlenih, radi stvaranja novih ekonomskih vrijednosti. Naravno, važna je i činjenica da se uz globalizaciju javljaju i mehanizmi kojima se olakšava prijenos, akumulacija, vrednovanje i priznavanje rezultata postignutih procesom učenja u formalnom ili neformalnom okruženju, posebno radi ujednačavanja postignuća pojedinaca koji su kompetencije stjecali u različitim državama (Petričević, 2012).

Djelatnost obrazovanja odraslih odvija se kroz redovnu, ili djelatnost koja prati redovnu, u osnovnim i srednjim školama, kao i drugim organizacijama registriranim za obrazovanje odraslih. Tu se prije svega misli na javne i privatne visoke škole, centre za obrazovanje, škole stranih jezika, autoškole, strukovne i nevladine udruge i organizacije, političke stranke, udruge poslodavaca, sindikate, učilišta, penološke ustanove i zavode, vjerske institucije, strane ustanove i slično, različitog institucionalnog okvira za obrazovanje odraslih, upitnog sadržaja, prostornog i kadrovskog potencijala, te neriješenog financijskog statusa.

Obrazovanje vozača, kao sastavnica obrazovanja odraslih, javlja se s razvojem prometne kulture. Od pojave automobila do potrebe za registracijom vozila i licenciranjem vozača prošlo je sedam godina. Prva dozvola u povijesti upravljanja motornim vozilom izdana je Karl Benz u nakon reklamiranja građana na buku i miris automobila kojim je upravljao (Lutteroth, 2008).

Dolazak automobila u Bosnu i Hercegovinu vezan je uz utrku automobila iz 1902. godine, gdje se jedan dio natjecatelja utrke Pariz - Beč, odlučuje produžiti vožnju do Sarajeva (Tadić, 2011). Pri tome su preko Gradiške i Jajca došli do Sarajeva, te su preko Mostara napustili Bosnu i Hercegovinu. Sljedeći susret s automobilom omogućio je 1905. godine kapetan Wolf, iz bečkog ratnog ministarstva, dovezavši prvi automobil sa svrhom pokušaja uspostavljanja poštanskog prometa u Bosni i Hercegovini (Kruševac, 1970).

2. UREĐENOST OBLASTI EDUKACIJE VOZAČA

Problematika obrazovanja vozača ne može se promatrati odvojeno od metodike izvođenja teorijske nastave i obuke polaznika autoškola i sigurnosti prometa. Temeljna je pretpostavka da se sadržaj i metodika izvođenja teorijske nastave u autoškolama mora prilagoditi strateškim ciljevima sigurnosti prometa, kao i postojanja korelacije razine i kvaliteta obuke sa sigurnosti prometa. Sigurnost prometa je strateško pitanje razvoja društva i obveza svih subjekata, posebice organa i organizacija koje izravno ili neizravno utječu na njegovu sigurnost. Primarno su to autoškole, koje se kroz segment obuke i osposobljavanja vozača za sigurno upravljanje motornim vozilima trebaju angažirati na podizanju razine sigurnosti prometa. Zakonskim obvezama i političkim dokumentima definirani su strateški ciljevi i

pravci ostvarivanja odgovarajuće razine sigurnosti prometa u Bosni i Hercegovini. Kroz definirane zadaće razvidna je uloga autoškola, nastavnika-instruktor, polaznika i komisija za polaganje ispita, koje svojim načinom rada i odgovornim odnosom prema postavljenim ciljevima trebaju doprinositi podizanju razine sigurnosti prometa. Na žalost, pravila, koja reguliraju odnose između ljudi radi što veće sigurnosti kretanja, odnosno korištenja i upravljanja prometnim sredstvima i komunikacije, pretežno su tehnička pravila i odnose se na oblast stručnog obrazovanja, čime postaju od značaja uglavnom samo osobama izravno uključenim u djelatnostima prometa. Ne smije se zanemariti činjenica da su putovi i sredstva cestovnog prometa dostupni svim osobama, te je poznavanje pravila koja reguliraju njihovu uporabu prijeko potrebna i u interesu sigurnosti svakog pojedinca, kao i društvene zajednice uopće. Navedeno ukazuje da postoji potreba ukazivanja veće pažnje na ponašanje u prometu, opće poznavanje i primjenu prometnih pravila, kako od strane vozača kao aktivnih sudionika prometa, tako i putnika u vozilu, pješaka i ostalih osoba koje su na različite načine uključene u promet. Naravno da njihove različite uloge nalažu i različitu razinu i sadržaj poznavanja pravila ponašanja, te da su uključeni u sustav informiranja i edukacije o pravilima ponašanja u prometu.

Sustav obuke i osposobljavanja vozača motornih vozila mora se prilagoditi zahtjevima i ciljevima inoviranja i unapređenja sustava sigurnosti i u tom kontekstu primijeniti na sve autoškole, bez obzira na razuđenost javne vlasti i upravnih organa, po teritorijalnom i po vertikalnom principu, čime su prisutni rizici da osposobljavanje upravljanjem motornim vozilima u entitetima i kantonima ne funkcionira kao zaokružen sustav obuke, što u određenom smislu može imati reperkusije na sigurnost prometa. Svojim sadržajima i ciljevima programi i planovi sigurnosti prometa trebaju biti društveno poželjni, kvalitetni, stručno utemeljeni, osmišljeni, konkretni, ekonomski opravdani kao i praktično provedivi, a autoškole nositelji edukacijskog segmenta planova obuke vozača i uloge u kontekstu njenog kvaliteta, sigurnosti prometa i odgovarajućeg načina rada.

Brojni su ciljevi unapređenja sigurnosti prometa. Primarni se ciljevi odnose na edukaciju i praktičnu obuku sudionika, poboljšanje kvalitete sustava stjecanja vozačkih dozvola, kroz ispite i obuke vozača, organizacijskog, proceduralnog i sadržajnog karaktera. Potrebno je usredotočiti se na poštivanje prometnih propisa i pravila, kao jednog temeljnih preduvjeta povećanja nivoa sigurnosti prometa. Potom je neophodno primijeniti visoke sigurnosne standarde vezane uz autoceste i glavne ceste i na ostale prometnice, pooštriti i harmonizirati standarde redovitih kontrola tehničke ispravnosti vozila, promovirati i poticati uporabu modernih tehnologija u domeni cestovne sigurnosti i poboljšati sustav zaštite najugroženijih kategorija sudionika.

S ciljem osiguranja sigurnosti prometa poduzimaju se različite mjere, koje sudionici prihvaćaju ovisno o vrsti mjere ali i kulture samih sudionika prometa. Osjetno su najveći efekti primjenama tehničkih postupaka, na cesti ili vozilima, dok je najveći otpor prema mjerama koje su usmjerene na sudionike u prometu, te su iste neizvjesne i teško ih je kvantificirati. Najčešće je to kombinacija različitih mjera usmjerenih na osobe, vozače i druge sudionike prometa, propagandnim, edukativnim i represivnim mjerama.

Zatečeni brzim tempom razvoja motorizacije, dolazi se do sve većih zahtjeva promjena ponašanja svih sudionika prometa, sve više znanja i umijeća budućeg vozača. U sustavu obuke vozača imperativ je praćenja, istraživanja i izdvajanja bitnih zahtjeva sigurnosti prometa. Kroz uključivanje u programe obuke teži se na najpogodniji način prenijeti znanje i

vještina na buduće vozače. Poboljšanje obuke zahtijeva uvođenje odgovarajuće pripreme i usavršavanja nastavnog i instruktorskog kadra, te članova ispitnih komisija od strane pedagoških i prometnih stručnjaka, čime raste prolaznost kandidata. Isto uključuje pripremanje centara obuke suvremenim nastavnim sredstvima, kontinuirano praćenje i dopunjavanje nastavnih programa obuke i edukacije, uvođenje organiziranog nadzora nad obukom kandidata, što u konačnici doprinosi osposobljenosti vozača i sigurnosti u prometu. Sinergijom rasta općeg obrazovanja, tehničkog znanja i primjene suvremenih vozila, dolazi do povećanja vlastite, a time i ukupne sigurnosti na cesti.

2.1. Pristup obrazovanju vozača

Zakonom o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini utvrđuju se osnovna načela međusobnih odnosa i ponašanja sudionika i drugih subjekata u prometu, kao i osnovni uvjeti koje moraju zadovoljiti ceste u pogledu sigurnosti prometa. Zakonskim odredbama propisana su pravila prometa na cestama, prometni znakovi te znakovi koje daju ovlaštene osobe, dužnosti u slučaju prometne nesreće, osposobljavanje kandidata za vozača, te uvjeti za stjecanje prava na upravljanje motornim vozilima i polaganje vozačkih ispita. Zakonodavac je propisao obvezu osposobljavanja kandidata za vozača motornih vozila, u nadležnosti autoškola. Autoškole mogu biti organizirane kao pravni ili fizički subjekti, ali i obrazovne ustanove u okviru redovnog obrazovanja učenika u obrazovnom školskom programu za profesionalne vozače.

Donošenje propisa za osposobljavanje kandidata vozača u nadležnosti je Republike Srpske, deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine nadležno je za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka u nadležnosti Bosne i Hercegovine koji se odnose na utvrđivanje osnovnih načela koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu, između ostalih, i za oblast obrazovanja. Isto podrazumijeva da prema navedenoj punoj i nepodijeljenoj nadležnosti u obrazovanju, Republika Srpska, deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distrikt Bosne i Hercegovine donose propise za osposobljavanje kandidata za vozače i polaganje vozačkog ispita. Prema ovlaštenjima nadležnog ministra, nakon što ispune zakonima predviđene uvjete, autoškole obavljaju osposobljavanje kandidata za vozače, za čiju su kontrolu i nadzor nad djelatnosti osposobljavanja kandidata za vozače, zadužena tijela ovlaštena za obrazovanje i unutarnje poslove.

U sustavu osposobljavanja kandidata za vozače i polaganje vozačkog ispita predviđeno je da osoba za osposobljavanje kandidata iz oblasti propisa o sigurnosti prometa mora imati fakultetsku diplomu prometnog smjera, vozačku dozvolu i najmanje tri godine iskustva na poslovima sigurnosti cestovnog prometa, poslove osposobljavanja kandidata za vozače u praktičnom upravljanju vozilom na motorni pogon obavlja vozač instruktor, dok osposobljavanje kandidata za vozače iz pružanja prve pomoći osobama ozlijeđenim u prometnoj nesreći obavlja liječnik, a osposobljavanje iz prve pomoći organizira i provodi Crveni križ. Po uspješno završenoj obuci za vozača motornih vozila, autoškola i Crveni križ, kandidatu izdaju potvrde, temeljem kojih može pristupiti vozačkom ispitu i provjeri osposobljenosti za vozača motornih vozila.

Glavni kontekst obuke vozača je motoričko učenje i razvoj vještine upravljanja motornim

vozilom. Instruktor obuku započinje procesom motoričkog učenja zasnovanog na kognitivnoj komponenti, gdje učestalom ponavljanjem vježbi polaznika obuke osposobljava za sinkronizirano i prema utvrđenom redoslijedu izvršava potrebne radne operacije. Redoslijed operacija mora biti racionalan i prilagođen svima, bez obzira na mogućnost da polaznici imaju drugačije osobine i mogućnosti motoričkog učenja. Kroz praktičnu obuku dolazi do problema brzine motoričkog učenja iz razloga neujednačeno razvijenih sposobnosti motoričkog učenja, koja se očituje u neadekvatnoj koordinaciji pokreta. Proces motoričkog učenja u korelaciji je s mentalnim i motoričkim sposobnostima, prethodnim motoričkim iskustvom, ali i kognitivnim i konativnim karakteristikama pojedinca koje pridonose brzini i uspješnosti učenja. U procjeni naučenog važno je odvojeno promatrati učenje i izvedbu. Instruktor procjenjuje naučeno, razdvaja strukturu i nivo naučenog od izvedbe odgovarajućeg pokreta i njegove usklađenosti s ostalim motoričkim operacijama, kako bi bio siguran da je kandidat osposobljen za sigurno upravljanje motornim vozilom. Učenje motoričkih vještina ne mora nužno dovesti do poboljšanja vještina. Usvajanjem pogrešnih segmenata pokretne strukture dovodi do izostanka poboljšanja izvedbe te otežava naknadnu korekciju i pravilno usvajanje pokreta. Učenjem izvedba postaje sve konzistentnija, a uzastopni pokušaji sve sličniji.

Ostvarenjem željenih ishoda učenja, kao odgovarajuće razina znanja i vještina, smatra se da je ispunjen cilj učenja. Rezultati učenja se provjeravaju i ocjenjuju u skladu s kriterijima za svaku ocjenu, s tim da se raspon ocjenjivanja zanemaruje i ustupa mjesto odgovarajućoj razini znanja i vještina upravljanja motornim vozilima. Vještine polaznicima autoškole trebaju omogućiti samostalno upravljanje motornim vozilima.

Moderna autoškola podrazumijeva očekivane rezultate obuke u skladu s ishodima učenja, jasno opisanim znanjem, razumijevanjem i umijećem završetku učenja i osposobljavanja. Polaznike je potrebno usavršavati u kontekstu šireg društvenog okruženja, odnosno, da na efikasan i kompetentan način obave različite poslove neophodne za funkcioniranje društva u pojedinim segmentima. Za građane, poslodavce i društvo u cjelini, eksplicitno, jasno i precizno definirani ishodi obuke i osposobljavanja vozača za upravljanje motornim vozilima znače i mobilnosti polaznika i priznavanje certifikata i zvanja koja se kroz obuku stječu, što pomaže standardizaciji i unifikaciji zvanja i zanimanja.

Ishodi učenja različitih razina obuke razlikuju po zahtjevima koji se postavljaju polaznicima, s obzirom na obuhvat i dubinu poznavanja oblasti i s obzirom na autonomiju i obveze pri savladavanju vještina upravljanja motornim vozilima. Oni su polazna točka za organizaciju procesa učenja, te njihovo postizanje obvezuje nastavnike i instruktore na prilagodbu sadržaja i načina podučavanja.

Znanja, vještine i sposobnosti polaznika trebaju biti u nastavnim programima obuke i njihovoj realizaciji, direktno i transparentno povezani s načinom na koji će se polaznici osposobiti, ali i načinom na koji će se provjeriti da li to stvarno i znaju, razumiju i umiju uraditi, određenim metodama provjere znanja, odnosno procjenjivanja. Sustav obuka vozača potencira očekivani ishod kao položen vozački ispit, bez obzira na to što su svi svjesni činjenice da sama činjenica da netko ima položen vozački ispit ne mora značiti da je u potpunosti osposobljen za samostalno, a posebno sigurno upravljanje motornim vozilom. Uz navedeno, uključivanjem u promet u svojstvu vozača, osobe preuzimaju niz drugih odgovornosti na koje se kroz proces osposobljavanja polaganja vozačkog ispita nisu pripremili.

2.2. Osposobljavanje za vozača motornih vozila

Brojni su čimbenici koji određuju funkcije i rad autoškole i proces osposobljavanja vozača motornih vozila. Kao rezultat uspješno završenog procesa osposobljavanja kandidat pristupa polaganju ispita za vozača motornih vozila. Od kvalitetnog sustava osposobljavanja se očekuje kod kandidata izgraditi ispravne stavove o sigurnosti prometa, koji su sukladni proklamiranim javnim interesima. Zakonom je propisana obveza autoškole izvoditi obuku koja će se osigurati usvajanje prometnih pravila i etičke norme ponašanja u prometu, tehnike upravljanja vozilom, te znanja i vještina potrebnih za sigurno sudjelovanje u prometu. Osposobljavanje počinje obukom iz poznavanja propisa o sigurnosti prometa na cestama, motornih i priključnih vozila, te pružanja prve pomoći, nakon čega slijedi osposobljavanje upravljanja motornim vozilom. Od kandidata se očekuje poznavanje propisa u prometu, primjena tijekom vožnje, sposobnost sigurnog upravljanja vozilom u prometu, te izgrađenost pozitivnih stavova o sigurnosti prometa.

Na rad autoškola i obuku polaznika utječu brojni činitelji, obrazovna sredina, sustav i politika osposobljavanja vozača motornih vozila, planovi i programi obuke vozača, izvori znanja, metode nastave i praktične obuke, sredstva i tehnike, polaznici, te nastavnici i instruktori.

Sustav osposobljavanja vozača motornih potrebno je stalno usavršavati i prilagođavati vanjskim čimbenicima, te prilagođavati rad autoškola kao gospodarskih subjekata modernim tijekovima prometne znanosti i potrebama sigurnosti prometa. Od autoškola ne možemo očekivati da same vrše svoju racionalizaciju, osim u modelu tržišne konkurencije, ili da se istraživanja i stavovi prometne znanosti inkorporiraju u pravni sustav i tako primoraju autoškole da izvrše određene promjene.

Utjecaj na svijest polaznika autoškole je od značaja za formiranje samosvijesti budućih vozača kako bi oni bili svjesni posljedica svog rizičnog ponašanja i kako bi sagledali opasnosti koje su prisutne tijekom vožnje. Poseban segment u ovom čini razvijanje pravne kulture kandidata. Pravna kultura je odnos osoba prema pravnim normama i pravnom sustavu uopće. Kroz obuku polaznika instruktori u autoškolama bi trebali na posebno zanimljiv način izložiti polaznicima pravne, ali i ukupne društvene posljedice onih vozača koji ne poštuju pravne norme prometnog sadržaja i koji se ne ponašaju sukladno prometnoj kulturi. Ponašanja vozača koja nisu nezakonita, a koja spadaju u domenu prometne nekulture mogu biti pogibeljna i s velikim posljedicama. Ono što zakonom nije propisano kao kažnjivo a opet ugrožava sigurnost prometa i osoba sudionika prometa poseban je problem u državama koje su u tranziciji i koje imaju opći društveni problem, nisku razinu pravne kulture i pravne svijesti građana. U dosadašnjoj konstelaciji svog rada, bilo normativno bilo faktički, autoškole nisu se bavile ovim problemom niti su u svom načinu rada nastojale razvijati pravnu svijest i pravnu kulturu u kontekstu prometne sigurnosti.

Sveobuhvatnost obuke treba proširiti s konteksta poznavanja Zakonom o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini i osposobljavanje upravljanja motornim vozilom, na pripremljenost za cijeli niz situacija u kojima se mogu naći za vrijeme vožnje, kao što je vožnja po noći i vožnja u lošim vremenskim uvjetima, kao što su magla, snijeg, led, kiša, stupanje u ugovorne odnose prilikom upotrebe, stjecanja i otuđivanja motornih vozila, kao i postupanje u slučaju nastanka neželjenih događaja u prometu. Postavlja se pitanje da li je to moguće postići ako se zna da se kandidati osposobljavaju u kratkom vremenskom trajanju, te nisu u prilici kroz termine obuke prilagoditi se različitim vremenskim uvjetima, odnosno

simulacijama zimskih, kišnih, maglovitih i brdskih uvjeta vožnje. Teorijska nastava se svodi na samo jedan segment zakonskih obveza vozača i njihovog ponašanja u prometu, što može dovesti do nedostatka prometne kulture, koji može uvjetovati prometne nezgode i probleme druge naravi.

Nova tehnološka dostignuća i pristupačnost tehnologija, omogućavaju primjenu interaktivnih oblika obuke kao i online platformi, gdje se direktnim i jednostavnim pristupom učenju prometnih propisa i sigurnosnih pravila otvara mogućnost, kandidatima koji se pripremaju za polaganje vozačkog ispita, provjere znanja koja se svakodnevno primjenjuju u vožnji.

Uz to, sudionici u prometu sudjeluju u stvaranju poreznih obveza, prijenosa polica osiguranja, prijenosa vlasništva, upotrebi IT-a u svrhu korištenja naprednih tehnologija, u skladu s njihovim korištenjem u cestovnom prometu, podliježu prekršajnim nalogima, što zahtijeva odgovarajući obrazovni pristup.

Sam postupak stjecanja vozila podrazumijeva različite načine prodaje vozila, kojima se ulazi u ozbiljan pravni posao, pri čemu je potrebno biti dobro obrazovan jer se radi o iznimno složenoj proceduri koja zahtijeva sastavljanje određenih akata i iziskuje znatne troškove kako bi vozilo promijenilo vlasnika, čime se uz prijenos vlasništva nad imovinom vrši i prijenos rizika, s prodavatelja na kupca, kako bi se vozilu mogao promijeniti vlasnik. Prvi je korak prilikom sklapanja kupoprodaje sastavljanje kupoprodajnog ugovora. U kupoprodajni ugovor se unose podaci o kupcu, prodavatelju, vrsti, marki, tipu i modelu vozila, registarskoj oznaci, boji, godini proizvodnje i namjeni vozila, datumu prve registracije, vrsti i snazi motora, broju šasije, obliku karoserije, prodajnoj cijeni i plaćanju, troškovima prijenosa vozila i drugi, te potom, slijedi ovjera ispunjenog kupoprodajnog ugovora. Formalnim ustupanjem ključeva vozila i sklapanjem ugovora, zaključuje se ugovor o kupoprodaji, kojom prigodom, uvažavajući činjenicu da je kupac primio vozilo u određenom stanju za koje više nema prigovora a prodavatelj prihvatio cijenu i primio novac, najčešće niti jedna od ove dvije ugovorene strane nisu niti svjesne rizika koji mogu potom nastati.

Zakonom o obveznim osiguranjem u prometu propisana je obveza vlasnika odnosno korisnika motornog vozila da sklopi ugovor o osiguranju i održava ga na snazi za cijelo razdoblje registracije vozila. Raskidom ugovora ima pravo od osiguratelja zatražiti dio neiskorištene premije osiguranja samo ako se u prethodnom razdoblju nije ostvario osigurani slučaj. Prilikom odjave vozila iz evidencije, prestala je obveza imati ugovor o osiguranju od odgovornosti, a prestao je postojati i osigurani rizik, odnosno odgovornost za štete iz uporabe motornog vozila, što je razlog za prijevremeni prestanak ugovora o osiguranju. Tu činjenicu prihvaća i osiguratelj, te na temelju nje vrši povrat dijela premije osiguranja, točnije dio koji se odnosi na vrijeme nakon brisanja vozila iz evidencije.

Posebno je potrebno dobro poznavati Zakon o obveznim odnosima i Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, kako bi po izvršenim transakcijama kupoprodaja automobila izvršili cijeli niz preostalih formalnih radnji besprijekorno, štiteći svoje interese, odnosno izbjegavajući potencijalne buduće rizike, koji obje strane mogu dovesti u neugodnu situaciju i izazvati neželjene komplikacije.

3. ZAKLJUČAK

Oblast obrazovanja u Bosni i Hercegovini je iznimno složeno uređena, prije svega zbog policentričnog ustroja državnih tijela i njihovih decentraliziranih nadležnosti, što se odražava i na sustav osposobljavanja, organizacije i polaganja ispita za vozača motornih vozila u Bosni i Hercegovini. Uvažavanje navedene specifičnosti, prema kojoj se nadležnosti osposobljavanja, organizacije i polaganja ispita za vozača motornih vozila prenose na dvanaest različitih tijela, koja primjenjuju jedinstveni Zakon o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini, kojim su determinirana prometna pravila ali i preduvjeti polaganja vozačkih ispita, usložnjavaju harmonizaciju planova i programa prema kojima se izvodi nastava u autoškolama. Brze promjene tehnologija, izazvane prije svega razvojem automobilske industrije, zbog navedenog ustrojstva, ali i niza drugih društveno-ekonomskih činitelja, otežano se uvode u sustav izobrazbe za vozače.

Promjene novih tehnologija, ali i uvažavanje društveno-ekonomskih odnosa, čine to da, prema postojećim planovima i programima rada autoškola, stečena znanja nisu dostatna. Evidentna je potreba implementiranja novih standarda u oblast izobrazbe za vozače koji će uvažavati suvremena dostignuća automobilske industrije, informacijsko-komunikacijskih tehnologija te pravnih, ekonomskih i društvenih odnosa. Uvažavanjem navedenih promjena u modelu izobrazbe vozača povećat će se sigurnost u prometu i izbjeći neželjene posljedice koje su neizostavna sastavnica svih strategija i planova razvoja cestovnog prometa.

POPIS LITERATURE

- [1] Petričević, D., (2012), „Provjeravanje, ocjenjivanje i priznavanje kvalifikacija stečenih neformalnim i informalnim učenjem“, Andragoški glasnik, 2, 16, 99-116.
- [2] Lutteroth, J., (2008) „Der Lappen, der die Welt bedeutet“, <http://www.spiegel.de/einestages/120-jahre-fuehrerschein-der-lappen-der-die-welt-bedeutet-a-949511.html>, 2008-08-02., (16.03.2018.).
- [3] Tadić, S. (2011) „Pojava i dolazak automobila u BiH“, Hrvatski narodni godišnjak, Napredak, Sarajevo, 58, 32-41.
- [4] Kruševac, T. (1970) *Sarajevo pod Austro-ugarskom upravom 1878-1918.*, Sarajevo: Muzej grada Sarajeva.